

Asia: VN/34692/2024

## Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

### Lausunnonantajan lausunto

**Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:**

Toimeentulotuki on jo nykyisen lainsäädännön perusteella viimesijainen etuus, ja sen hakijalla on velvollisuus käyttää ensisijaisesti omaa varallisuuttaan ja työtulojaan itsensä elättämiseksi. Jos henkilöllä ei ole varallisuutta, ja hän ei kykene tekemään töitä tai ei saa työtä, hänen tulee ensisijaisesti hakea muita tilannesidonnaisia etuuksia turvatakseen elatuksensa. Toimeentulotuen perusosaa voidaan nykyisenkin lainsäädännön takia alentaa, jos henkilö laiminlyö velvollisuutensa. Tämänhetkisen lainsäädännön perusteella viranomaisen tulee kuitenkin perehtyä hakijan tilanteeseen, ja tehdä yhdessä hakijan kanssa suunnitelma jota noudattamalla alentamiselta voidaan välttyä.

Toimeentulotuki on alun perin tarkoitettu väliaikaiseksi ja lyhytaikaiseksi etuudeksi. Pitkä-aikaisten toimeentulotuen saajien määrää kasvattaa kuitenkin muiden etuuksien matala taso, jonka takia monet muita etuuksia saavat ihmiset joutuvat lisäksi hakemaan toimeentulotukea, joka lisää byrokratiaa ja syö hallinnon resursseja.

Hallituksen esityksessä uudeksi laiksi toimeentulotuesta asetetaan tavoitteeksi sekä toimeentulotukimenojen alentaminen, verotulojen kasvattaminen ja työllisyyden lisääminen.

Esityksessä lisätään kategorisesti toimeentulotuen hakijoiden velvoitteita, mutta samanaikaisesti vähennetään julkisten palveluiden vastuuta arvioida hakijan tilanne, ja tarjota tukea ihmisille, joilla on vaikeuksia selvittää velvoitteista. Voimassaolevassa lainsäädännössä velvoitetaan tarjoamaan monialaista tukea henkilöille, jotka eivät kykene pitämään työhakuaan voimassa tai eivät saa jotain muuta ensisijaista etuutta, ennenkuin perusosaa alennetaan. Tämä velvoite, samoin kuin KELAn velvoite ilmoittaa sosiaaliviranomaisille tilanteesta aiotaan poistaa, koska useilla hyvinvointialueilla ei ole resursseja tarjota tukea.

Perusosan alennus kohdistuu pääosin ihmisiin, jotka saavat vain toimeentulotukea ja asumistukea. Tähän ihmisryhmään kuuluu paljon pitkä-aikaissairaita ihmisiä, joille on maksettu maksimiaika sairaspäivärahaa, mutta joiden työkyvyn alenema ei kuitenkaan ole riittävän suuri, että he saisivat työkyttömyyseläkettä tai kuntoutusrahaa. Heillä ei kuitenkaan ole millään mittarilla arvoituna sellaista työkykyä, että heidän olisi mahdollista työllistyä täysaikaiseen työhön. Samanaikaisesti poistetaan työtulovähennys niiltä ihmisiltä, joilla on ja jotka kykenevät tekemään töitä osa-aikaisesti. Koska töissäkäynti aiheuttaa myös kuluja, todennäköisesti monet osa-aikaisesti työskentelevät joutuvat luopumaan työstään.

Pelkällä toimeentulotuen perusosalla elävät ihmiset ovat Suomalaisen yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä, ja heillä on muuhun väestöön verrattuna moninkertaisesti erilaisia terveydentilaa ja elämäntilanteeseen liittyviä toimintakyvyn alenemia ja rajoitteita. Tästä asiasta on runsas ja kiistämätön tutkimusnäyttö.

Ennestäänkin niukkojen taloudellisten resurssien pienikin leikkaaminen rutiininomaisesti, ilman että vaihtoehdoksi tarjotaan monialaista tukea, tulee varmasti heikentämään näiden ihmisten toimintakykyä ja mahdollisuuksia parantaa omaa asemaansa. 20%, 40% ja puhumattakaan 50% alennuksesta toimeentulotuen perusosaan tulee ajamaan ihmiset todelliseen köyhyyteen, jossa rahaa on vain välttämättömään ravintoon. Työnhaku ja sen ylläpitäminen vaatii puhelinliittymän, netin ja rahaa matkustaa työhaastatteluihin ja työvoimatoimistoon tapaamisiin. On täysin varmaa, että perusosan rutiininomaisen alentamisella ei saada aikaiseksi väitettyä aktivoitumista työnhakuun, vaan valta-osalla ihmisistä kyky pitää yllä työnhakua loppuu kokonaan. Lisäksi pitää ottaa huomioon, että kovin harvalla tähän ryhmään kuuluvalla ihmisellä on tosiasiallisesti mahdollisuutta saada täysi-aikaista työtä työmarkkinoilta, tai työkykyä. Se että alaikäisten lasten perusosaa ei lasketa, on pelkkää silmänlumetta, koska vanhempiin kohdistuva perusosan lasku kohdistuu suoraan myös perheessä asuviin lapsiin.

Miten määritellään lainsäädännössä laillisesti maassa oleskeleva ihminen? Jos henkilö on saanut määräyksen poistua maasta, voi vielä jotenkin loogisesti perustella, että hänelle kustannetaan päätöksen jälkeen vain ravitsemukseen ja välttämättömiin lääkkeisiin riittävä raha, kunnes hän on poistunut maasta. Tässä tilanteessa olevia ihmisiä on kuitenkin hyvin vähän, sen sijaan Suomessa on paljon ihmisiä EU alueelta, joilla ei ole toimeentulotukeen oikeuttavaa kotikuntaa ja työhistoriaa, mutta jotka ovat työskennelleet pitkää Suomessa patkätöissä ja maksaneet veroja. Tai ihmisiä joiden lupaprosessit ovat kesken, ja heillä ei ole välttämättä työlupaa sillä hetkellä. Aiotaanko nämä ihmiset ajaa alle köyhyysrajan, ja lisätä varjoyhteiskunnan kasvua Suomessa?

Omaishoitajien (määritelmä alle 4t päivässä) velvoittaminen täysipäiväisen työn hakuun, jättää kokonaan vastaamatta siihen kysymykseen, millä resursseilla hoidettavia hoidetaan tämän jälkeen. Vaikka omaishoidon tarve viranomaisen määrittelemänä olisi 4t päivässä, lienee selvää että omaishoitajat käyttävät pääosin tukeen ja hoitoon enemmän aikaa päivässä, ja tämä ei mahdollista täysipäiväistä työntekoa. Jos omaishoitaja joutuu tämän takia lopettamaan hoidon, pitää hoidettava

sijoittaa laitokseen tai hoitaa julkisilla palveluilla kotonaan, molempien vaihtoehtojen kustannukset ovat moninkertaiset verrattuna tukeen. Taustalla lieneekin kyyninen ajatus, että omaishoitaja jatkaa hoitamista, mutta häneltä voidaan leikata toimeentulotukea siten, että hän elää selkeästi alle köyhyysrajan.

Kokonaisuudessaan hallituksen esitys ei tule lisäämään niiden ryhmien työllisyyttä tai edes työnhakua, joihin perusosan leikkaukset kohdistuvat. Pyrkimys on pikemminkin vain mahdollistaa todella rajut toimeentulotuen leikkaukset näille ihmisryhmille. Tarkoituksena on murentaa perusturvajärjestelmä, joissa kaikille ihmisille taataan elämiseen riittävä minimitulo. Lisäksi haetaan lyhytnäköisiä lyhyen ajan säästöjä, joista osa tulee johtamaan selkeisiin menojen lisäyksiin myöhemmin. Lain valmisteluvaiheessa on jo tiedetty, että viittaukset työllisyysvaikutuksiin ja verotuloihin eivät perustu mihinkään, eikä lakimuutoksella näitä tavoitellakkaan.

Tällä hetkellä työvoimaviranomaiset ovat kasvaneen, jopa korkeakoulutettuihin kohdistuvan, työttömyyden takia ylikuormitettuja. Työvoimahallinnon kannalta resurssit suunnataan pääosin työttömiin, joilla on 100% työkyky ja koulutusta. Ihmiset joilla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta työllistyä eivät saa tukipalveluja, ja heidät pyritään määrittelemään palvelujen ulkopuolelle, joka taas johtaa heillä perusosan alentamiseen.

On ilmiselvää, että perusosan alentaminen kymmenillä prosenteilla ajaa ne ihmiset, joihin se kohdistuu selkeään köyhyyteen ja heikentää heidän toimintakykyään, ja näin ollen myös lisää merkittävästi asunnottomaksi joutumisen riskiä.

#### **Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:**

Toimeentulotuen perusosa on jo tällä hetkellä inflaation ja kustannusten nousun takia jäänyt jälkeen muista etuuksista, ja sen edelleen laskeminen tulee lisäämään köyhyydestä aiheutuvia seurannaisvaikutuksia, joiden kustannukset tulevat ylittämään tällä hetkellä toimenpiteestä saatavat, mittaluokaltaan pienet säästöt.

Terveystenhoito ja lääkekustannusten jättäminen KELAn harkittavaksi toimeentulotukea saavilla ihmisillä tulee virallistamaan köyhille ihmisille tarjottavan alemman terveydenhoidon tason.

#### **Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:**

Ei lausuttavaa

#### **Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:**

Jos kulut korvataan täysimääräisesti, lisääkö muutos vain hallinnon kustannuksia?

#### **Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:**

Vailla vakinaista asuntoa ry kannattaa asumiseen tarkoitettun toimeentulotuen maksamista suoraan vuokranantajalle, jos asuntoon on jo myönnetty vuokravakuus.

**Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:**

Kansainvälisessä vertailussa muihin Pohjoismaihin, esim. Tanskaan unohdetaan kuinka paljon niissä investoidaan työllistämisen tukipalveluihin ja muuhun sosiaaliseen tukeen. Meillä poimitaan vain sanktiot, ei tukea. Tutkimusnäyttö on hyvin selkeä, että näin ei saada aikaiseksi julkilausuttuja tavoitteita.

**Muu lausuntopalaute:**

-

Tiivola Sanna  
Vailla vakinaista asuntoa ry